

Biologische rundveefokkerij, welke weg gaan we?

Koeien in de biologische melkveehouderij moeten het vaak met een soberder rantsoen doen en beter tegen een stootje kunnen dan reguliere koeien. Door de fokkerij volledig te schoeien op een biologische leest, kan er structureel worden gewerkt aan robuuste koeien die het goed doen onder biologische omstandigheden. Tegelijkertijd voorkom je daarmee dat de sector gebruik moet maken van voortplantingstechnieken die niet in de biologische gedachte passen.

Al minimaal tien jaar bestaat in de biologische sector de wens om een eigen fokprogramma op te zetten. Omdat niemand het voortouw heeft genomen, is het tot nu toe bij een wens gebleven. Ondertussen zagen veel biologische melkveehouders dat de hoogproductieve

Holstein-koeien het niet volhielden op hun bedrijven. Daarom zijn ze zelf gaan kruisen met Montbéliarde, Brown Swiss, MRIJ, Blaarkop en de laatste tijd ook met Fleckvieh en Zweeds Roodbont. De melkveehouders gingen bij de keuzes uit van hun eigen ervaring en praktijk-

omstandigheden. Daardoor loopt er nu een bont gezelschap aan kruisingen rond in de biologische sector. Daarbij is vaak geen relatie te zien tussen het bedrijfstype en het type koe dat wordt gemolken. Sommige extensieve bedrijven hebben nog steeds Holsteins, terwijl soms op meer intensieve bedrijven gekozen is voor dubbeldoelkoeien. Het lijkt er op dat veel veehouders nog aan het zoeken zijn naar hun ideale koe.

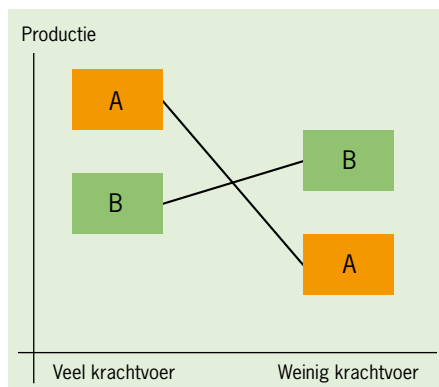
Biologische fokwaarden

Onderzoek wijst uit dat koeien het op biologische bedrijven anders doen dan op gangbare bedrijven. Op bedrijven die aan het omschakelen zijn, produceren HF-vaarzen in Nederland na omschakeling bijvoorbeeld gemiddeld 1000 kilogram melk per lactatie minder, daalt het eiwitpercentage en stijgt het celgetal. Tevens gaat de leeftijd bij afkalven anderhalve maand omhoog en neemt de tussenkalftijd toe. De dieren zijn gefokt voor gangbare omstandigheden. Het blijkt ook dat de reguliere fokwaarden onder biologische omstandigheden anders kunnen uitpakken. Van sommige stieren valt bijvoorbeeld de melkproductie van de dochters hoger uit

terwijl andere stieren een lagere dochterproductie laten zien op biologische bedrijven. Dit is het gevolg van genotype-milieu interactie (zie figuur 1). Voor dit fenomeen zouden de fokwaarden van de gangbare stieren moeten worden aangepast zodat biologische melkveehouders de juiste stieren kunnen kiezen.

Biologische KI

Er is veel te zeggen voor het opzetten van een eigen biologische fokkerij, vindt een groep veehouders die nu is verenigd in het netwerk Bio-KI, dat wordt gefinancierd vanuit het programma Netwerken Melkveehouderij. Deze veehouders willen stieren van biologische bedrijven via KI beschikbaar maken voor andere biologische bedrijven. Op die manier hoeft je geen rekening te houden met de verschillende interacties tussen genotype en milieu. Ook sluit je tegelijkertijd weer een kringloop. Op KI na worden dan ook geen ongewenste voortplantingstechnieken meer gebruikt zoals superovulatie, ET

Figuur 1. Schematische voorstelling van genotype-milieu interactie (GxE). Koe A produceert veel melk uit krachtvoer, maar op een ruwvoerrantsoen kan zij dit niet volhouden. Voor koe B geldt het omgekeerde. De verschillende genotypes reageren dus verschillend op een ander milieu

of IVF. Maar de biologische melkveesector beslaat in Nederland slechts zo'n 22.000 melkkoeien met ook nog eens veel verschillende rassen en kruisingen. Wat kun je daar mee bereiken en hoe houd je de

kosten acceptabel? De groep denkt aan een 'koud systeem' waarin per stier bijvoorbeeld 1000 of 2000 doses worden ingevroren. Op dit moment wordt vanuit het netwerk Bio-KI samen met het Louis Bolk Instituut en ASG van Wageningen UR uitgezocht hoe een fokprogramma voor biologische melkveehouderij er uit zou kunnen zien. Het fokdoel is daarbij vooral gericht op de levensproductie omdat daarmee dieren zouden worden geselecteerd die onder verschillende omstandigheden kunnen produceren. Individuele fokbedrijven zouden voor een fokprogramma ook stieren kunnen leveren (zie kader).

Hoe nu verder?

Voordat de sector over een eigen fokprogramma beschikt, moet er nog heel wat werk worden verzet, denkt Wytze Nauta. Hij heeft zich de afgelopen tien jaar op dit onderwerp gericht en verdedigt op 2 juni 2009 zijn proefschrift 'Fokkerij in de biologische melkveehouderij' bij

Wageningen Universiteit. “Op dit moment zijn er nog een aantal zaken onduidelijk. De regelgeving bijvoorbeeld. Er zijn weinig concrete regels voor de fokkerij. Alleen het gebruik van ET is verboden. Daarnaast werken verschillende partijen, zowel nationaal als internationaal, aan biologische fokkerij. Er komt veel kennis beschikbaar over interacties tussen genotype en milieu, fokprogramma's en de geschiktheid van rassen en kruisingen. Het probleem is echter dat de kennis versnipperd is. Het fokkerij-vraagstuk is ook complex, de meningen over wat nu de ideale koeien zijn en hoe we die kunnen verkrijgen lopen vaak uiteen.” Nauta's conclusie: “Voordat we echt aan een fokprogramma kunnen beginnen, moeten we het er eerst over eens worden wat biologische fokkerij is. Pas als de neuzen, ook internationaal, dezelfde kant op staan, kunnen we echt van start.” Nauta heeft wel een idee over de aanpak: “We moeten dicht bij de praktijk blijven. In pilot-studies kun je al lerend de fokkerij in de praktijk oppakken. Denk daarbij aan het netwerk Bio-Kl waarin melkveehouders onder begeleiding van experts een fokprogramma opzetten. Wanneer zoets aanslaat, komt de praktijktoepassing vanzelf. Een grote uitdaging in de biologische fokkerij is wel het streven naar diversiteit. De diversiteit tussen biologische bedrijven is groot en er zijn dus verschillende wensen voor fokdieren. Het aanbod moet daarom ook gevarieerd zijn of robuust, oftewel: passend op elk bedrijf.” Voor de coördinatie is de Europese vereniging Eco-AB in 2007 opgericht. Eco-AB zet zich internationaal in voor de ontwikkeling van een biologische fokkerij. Op dit moment zijn de leden vooral onderzoeksinstellingen die werken aan fokkerij in de biologische landbouw. Zij organiseren workshops voor verschillende betrokkenen om kennis te delen en activiteiten op touw te zetten. Dergelijke initiatieven moeten vervolgens leiden tot een betere omschrijving van een biologische fokkerij, ook in de internationale regelgeving.

Fokken met eigen stieren

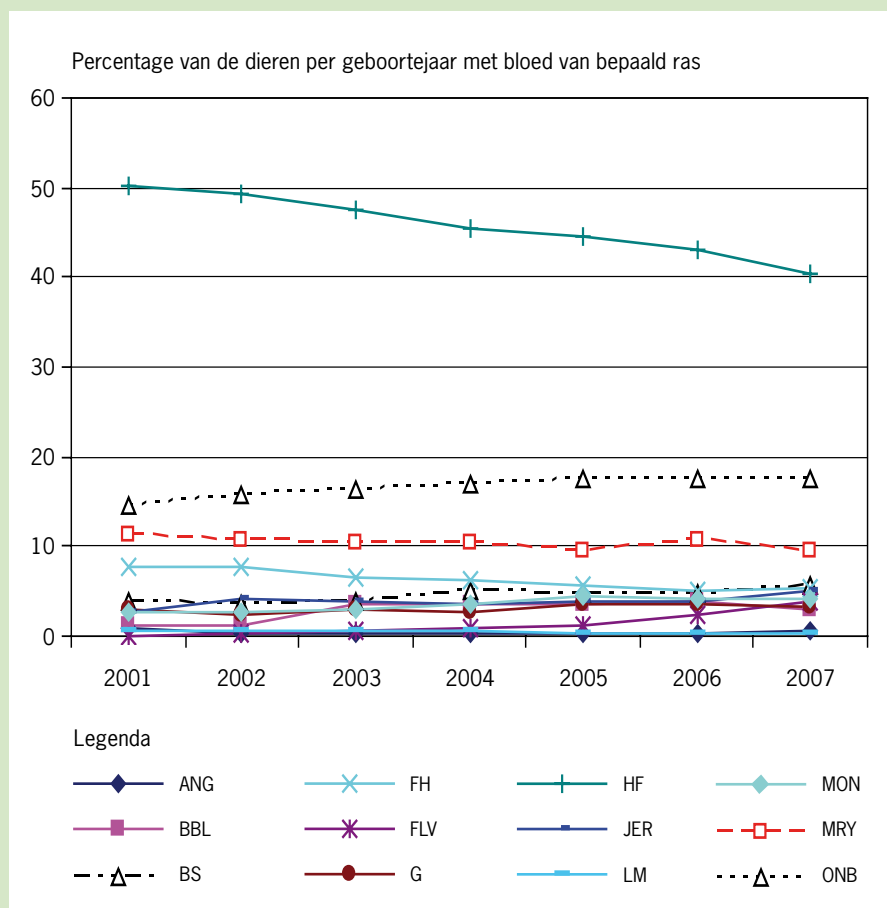
Bij gebrek aan een biologische fokkerij gaan steeds meer biologische melkveehouders fokken met een eigen stier. Vaak wordt een stier aangekocht van een ander biologisch bedrijf. Meestal gaat het om een stier die toevallig in de buurt wordt aangeboden. Nauta waarschuwt: “Het is erg belangrijk dat je goed kijkt waar de stier vandaan komt. Wat voor bedrijf is het? En hoe ziet de afstamming er uit? Veel stieren hebben tegenwoordig immers een zelfde vaderlijn waardoor inteelt op de loer ligt! Bij de aanvoer van vreemd vee heb je ook altijd kans op het aanvoeren van nieuwe ziektes op het bedrijf.” Veel veehouders fokken daarom liever een stier uit een van hun eigen beste

koeien. Zo wordt het succes van de stiermoeder breder opgenomen in de veestapel. Maar ook hier is de registratie van de afstamming heel belangrijk. Met de familieteelmethode voorkom je dat de inteelt te hoog wordt. Bij deze methode worden jaarlijks 4 of 5 nieuwe stieren uit de eigen veestapel ingezet. De paringen worden zo gekozen dat de te kruisen dieren niet dezelfde voorouders hebben in de eerste twee generaties (hun ouders en grootouders). Op deze manier ontstaan er geen problemen met inteelt en wordt de veestapel zeer uniform. Zoveel stieren op een bedrijf levert vaak een problemen op, onder meer met veiligheid. Een alternatief is het invriezen van het sperma van de eigen stieren en dit via KI gebruiken.

Minder HF op biologische bedrijven

Binnen de biologische melkveehouderij zijn verschuivingen in de rassen zelfs op korte termijn al zichtbaar. In een onderzoek werd bij ruim 100 biologische bedrijven gekeken welke rassen er voorkwamen in de dieren die vanaf 2001 geboren zijn. Het percentage dieren met HF-bloed neemt in die periode met 10% af. Ook Fries Hollands neemt af. MRIJ, Jersey en de puur vleesveerassen blijven redelijk constant. Fleckvieh, Montbéliarde, Blaarkop en

Brown Swiss nemen toe. In figuur 2 is aangegeven welk aandeel van de bloedvoering de verschillende rassen hebben bij de koeien van de onderzochte bedrijven geboren vanaf 2001. Daaruit blijkt dat de totale koeienstapel voor 64% uit HF-bloed bestaat. MRIJ-bloed komt met ruim 6% op de tweede plaats en Jersey met 4,4% op de derde plaats. Daarna volgen Brown Swiss, Blaarkop en Montbéliarde. Van de totale populatie is 1,9% van Fries Hollands bloed.

Figuur 2. Verdeling over de rassen per geboortjaar

Tabel 1. Percentage bloed van verschillende rassen in koeien geboren na 2000

MRIJ	FH	G	JER	MON	BS	FLV	HF	ONB
6.1	1.9	3.0	4.4	2.6	3.6	0.5	63.9	12.8

Meer informatie

- contactpersoon

Wytze Nauta, Louis Bolk Instituut

☎ 0343 523 860 ✉ w.nauta@louisbolk.nl

🌐 www.biokennis.nl

Lopend onderzoek

- Gezondheidseffecten biologische zuivel
- Echt Overijssel!
- Voeding biologisch melkvee
- 100% biologische input – mestbenutting
- Biofokkerij, biologische landschapskoe
- Familiekudde
- Weerstand van melkvee
- Natuurlijk gezond
- Biogeit
- Bioschaap

Financiering en uitvoering

In Nederland vindt het meeste onderzoek aan biologische landbouw en voeding plaats in grote, voornamelijk door het ministerie van LNV gefinancierde onderzoeksprogramma's. Aansturing hiervan gebeurt door Bioconnect, het kennisnetwerk voor de Biologische Landbouw en Voeding in Nederland (www.bioconnect.nl).

Hoofduitvoerders van het onderzoek zijn de instituten van Wageningen UR en het Louis Bolk Instituut. De resultaten vindt u op de website www.biokennis.nl. Mail vragen en/of opmerkingen over het onderzoek voor biologische landbouw en voeding aan: info@biokennis.nl.

Colofon

- samenstelling

Wageningen UR en Louis Bolk Instituut

- tekst

Wytze Nauta, Louis Bolk Instituut

- eindredactie en vormgeving

Communication Services, Wageningen UR

- druk

Drukkerij Modern, Bennekom

- redactieadres

Wageningen UR, Herman van Keulen

Postbus 409, 6700 AK Wageningen

☎ 0317 486 370 ✉ h.vankeulen@wur.nl